

Juryrapport Machiavelliprijs 2018

'De bedreigde burgemeester'

13 februari 2019

STICHTING
MACHIAVELLI

Er is een beeld uit 2018 dat schuurt. Zwaar bewapende politieagenten met mitrailleurs in de gemoedelijke provinciestad Haarlem. Rondom de bedreigde burgemeester Jos Wienen van Haarlem staan bodyguards met kogelvrije vesten van de Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging. Daarvoor een plein vol burgers die hun burgemeester een hart onder de riem komen steken. Een onverwacht en korte speech van de burgemeester volgt. Hij is dankbaar voor de steun van de Haarlemse bevolking. Daarna wordt hij snel afgevoerd temidden van zijn beveiligers.

Het is een beeld dat we in Nederland nog niet eerder hadden gezien. Een beeld dat meer bij andere landen, bij andere continenten hoort. En het is een schokkend besef dat doodsb bedreigingen aan burgemeesters die gewoon hun werk doen het nieuwe normaal lijkt te worden. Een praatje met bewoners en op de fiets de stad of het dorp inspecteren is niet meer vanzelfsprekend. Het risico is levensgroot dat de burgemeester uit het straatbeeld verdwijnt en in een verlaten ivoren terecht komt. Het jaar 2018 vormde daarin een dieptepunt.

Want de burgemeester van Haarlem is niet de enige. Burgemeesters worden steeds vaker en steeds zwaarder bedreigd. In Noord-Holland heeft tweederde van de burgemeesters er mee te maken. In heel Nederland gaat het om een kwart. Op onverwachte momenten kunnen hun levens voor korte of langere duur zo maar worden overgenomen door veiligheidsteams, omdat daar goede gronden voor bestaan. Veiligheidsscans van de huizen waar burgemeesters in wonen zijn normaal geworden. Want iedereen weet waar de burgemeester woont.

In juni 2018 verscheen de Monitor Agressie en Geweld in het Openbaar Bestuur. Daaruit blijkt een verontrustende stijging van agressie en geweld tegen politieke ambtsdragers bij gemeenten, provincies en waterschappen. Bestuurders, politici, en ook de vrije pers worden letterlijk bedreigd in hun functioneren. Zij worden allemaal bedreigd in het uitoefenen van hun rol die wezenlijk is voor een gezond democratisch bestel.

Voor bedreigde burgemeesters is het al zo gewoon geworden dat zij elkaar als lotgenoten spreken in het Netwerk Weerbaar Bestuur. Want achter iedere bedreigde burgemeester staat vaak een heel gezin dat in zijn vrijheid wordt beperkt. Denk eens aan de impact op de ontwikkeling van kinderen in hun kleine eigen biotoop. Hun wereld zou onbekommerd veilig moeten zijn.

Wij hebben vandaag een aantal burgemeesters uitgenodigd die met bedreigingen te maken hebben gekregen. Joyce Langenacker, burgemeester van Ouder-Amstel, heeft meerdere keren aangifte gedaan vanwege beledigingen en bedreigingen. Frank van der Meijden, burgemeester van Laarbeek, is met de dood bedreigd. Zijn woning werd extra beveiligd. En dan Wil Houben, burgemeester van Voerendaal. Een man met een bivakmuts en een vuurwapen stond plotseling voor zijn auto. Hij ontsnapte door snel

weg te rijden. Jan van Zanen, burgemeester van Utrecht, is met de dood bedreigd. Jan Boelhouwer, burgemeester van Gilze-Rijen werd met de dood bedreigd door een wapenhandelaar.

Marjolein Van der Meer Mohr is burgemeester van Rucphen. Haar auto werd voor haar deur in brand gestoken. En vorige week kwam naar buiten dat Annemiek Jetten, burgemeester van Vlaardingingen, met de dood is bedreigd. En natuurlijk Jos Wienen, burgemeester van Haarlem. Hij wordt zwaar bewaakt. Hij woont in een safehouse. Hij kan niet meer gewoon even snel een boodschap doen. En zijn volwassen kinderen kunnen niet spontaan bij hem op bezoek.

Jos Wienen is de verpersoonlijking van de ambtsdrager die in het openbaar bestuur wordt belaagd en bedreigd. Die onder steeds zwaardere omstandigheden zijn rol probeert te vervullen. En die daarvoor de hoogste prijs betaalt: de beperking van zijn vrijheid en die van zijn naasten.

Voor de dreiging van een aanslag uit de criminele wereld weigert Wienen te wijken. Maar de dagelijkse contacten die een burgemeester normaal met burgers heeft, kunnen niet meer op een gewone manier plaatsvinden. Een cordon van veiligheidsmensen beschermt hem permanent en volgt hem als zijn schaduw. Enkel en alleen omdat hij doet wat de samenleving van hem vraagt. Het aanpakken van zware criminaliteit. De gemoedelijk op straat keuvelende burgemeester is getransformeerd tot een zwaar bewaakte crimefighter.

De onderwereld is een steeds manifestere tegenmacht geworden. Een tegenmacht die niet alleen burgemeesters en politici, maar ook de rechterlijke macht en de vrije pers onder druk zet en belaagt. Rondrijden in clubverband op brullende motoren is een provocatie geworden aan het adres van het bevoegd gezag. Het neerleggen van handgranaten in woningportieken of ingangen van openbare gelegenheden rukt op. Ondernijning door de onderwereld is aan de orde van de dag. En de burgemeester is vaak de Kop van Jut die -met inzet van het bestuursrecht- de op volle toeren draaiende criminaliteit hinderlijk voor de voeten loopt.

Misschien denkt u inmiddels wel “wat doe ik hier vandaag?” Want de Machiavelliprijs kennen wij jaarlijks toe voor een opmerkelijke prestatie op het gebied van publieke communicatie. En over communicatie is het nog nauwelijks gegaan. En dat klopt ook, want dit jaar is dat anders. Dit jaar is de prijs een aanklacht. Dit jaar heeft het bestuur van de Stichting Machiavelli ervoor gekozen om de 30ste Machiavelliprijs een aanklacht te laten zijn.

Dit jaar gaat de prijs naar de ‘bedreigde burgemeester’. Omdat ‘de bedreigde burgemeester’ een publiek instituut is dat niet meer in staat is publiek te communiceren

vanwege geweldsdreiging. Deze burgemeesters vormen de open zenuw van onze rechtsstaat, omdat zij zwaar beperkt en geremd worden in hun publieke communicatie. Burgemeesters horen onbevreesd en onbevangen tussen hun burgers te kunnen staan. Burgemeesters horen op elke plek en op elk moment met hun burgers te kunnen communiceren. In alle vrijheid en in alle openheid.

Bedreigingen staan dat in de weg. Daar mogen wij niet aan wennen. Dat mogen wij niet gewoon gaan vinden. En dat moeten en dat willen wij blijven aanklagen. En daarom vragen wij Jos Wienen om samen met zijn bedreigde collega-burgemeesters de Machiavelliprijs 2018 in ontvangst te nemen.

De Stichting Machiavelli zet zich in om discussie en activiteiten op het gebied van publieke communicatie te stimuleren.

Stichting Machiavelli, Bezuidenhoutseweg 101 2594 AC Den Haag
Tel. 06-33353390; E-mail info@stichtingmachiavelli.nl; www.stichtingmachiavelli.nl
SNS Bank NL24 SNSB 0928 1949 57; handelsregister Den Haag nr. s 41155341